

DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO SANDAS

Dalyko pavadinimas	Mokslų kryptis (šaka) kodas	Fakultetas	Katedra
Bioetika 8 kreditai (212 val.)	Medicina (06 B) Visuomenės sveikata (09 B) Biologija (01 B) Biomedicinos mokslų istorija ir filosofija, teorinė biologija, bendrieji evoliucijos aspektai (B 100)	Medicinos	Visuomenės sveikatos institutas
Studijų būdas	-	Studijų būdas	Kreditų (valandų) skaičius
Paskaitos	-	Seminarai	-
Konsultacijos	1 kreditas (27 val.)	Individualus darbas	7 kreditai (185 val.)

Dalyko anotacija:

Dalyko tikslai:

1. Supažindinti studentus su bioetikos problematika.
2. Išugdyti gebėjimą kritiškai vertinti bei analizuoti įgytąsias žinias bei argumentuotai suformuluoti savo poziciją įvairių bioetinių klausimų atžvilgiu.

Tematika.

1. Bioetikos apibrėžimas. Istorinė medicinos etikos principų raida: tradicinė ir šiuolaikinė paradigma. Bioetikos susiformavimo prielaidos. Bioetikos tarpdalykiškumas ir jo prieštaros.

2. Skirtingos sveikatos sampratos, jų kritinis vertinimas ir etinės implikacijos. PSO sveikatos samprata ir jos kritinis vertinimas. Mechanistinis ligos modelis ir jo kritika: Ch. Boorse sveikatos ir ligos samprata.

3. Naujų biomedicinos technologinių etiniai iššūkiai. Žmogaus gebėjimų gerinimas chirurginiais ar medikamentiniais metodais nesant medicininių indikacijų. Nanotechnologijos. Didelės apimties elektroninės duomenų bazės („big data“) ir asmens privatumo apsauga.

4. Skirtingos biomedicinos praktikos norminio reglamentavimo rūšys. Moralė, teisė, etiketas, jų tarpusavio santykis ir pagrindiniai skirtumai. Bioetika, profesiniai elgesio kodeksai ir teisė. Svarbiausi nacionaliniai ir tarptautiniai etikos kodeksai ir teisės aktai, reglamentuojantys prieštaringai vertinamus biomedicinos klausimus. Europos Tarybos Žmogaus teisių ir biomedicinos konvencija.

5. Bioetikos metodologija. Principų metodas. Bioetika kaip taikomosios ir profesinės etikos sritis. Bendrųjų normatyvinės etikos teorijų taikymas sprendžiant biomedicinos problemas: konsekvencionalizmas, deontologinė ir dorybių etika. Naujoji kazuistika. Hermeneutinis požiūris.

6. Medikų ir pacientų tarpusavio santykių etiniai aspektai ir svarbiausios problemos: asmens autonomijos ir paternalizmo priešprieša. Pacientas kaip asmuo ir sprendimų partneris. Informuoto asmens sutikimo doktrina. Paciento teisė į informaciją ir „teisė nežinoti“. Informacijos apie pacientą apsauga (konfidencialumas)..

7. Žmogaus gyvybės pradžios etinės dilemos. „Asmens“ ir „žmogaus“ sampratos. Moralinis embriono statusas. Pagalbinio apvaisinimo etiniai aspektai: lytinių ląstelių donorystė, donorų konfidencialumas, perteklinių embrionų problema, pakaitinė motinystė. Prenatalinės diagnostikos etinės problemos. Nėštumo nutraukimo etinės kolizijos.

8. Genetikos etiniai klausimai. Žmogaus klonavimas. Embriono kamieninių ląstelių panaudojimas. Pozityvioji, negatyvioji, mikro ir makro eugenika. Eugenikos priemonių etinis vertinimas. Laisvai platinami genetiniai testai. Genetinis testavimas sveikatos ir draudimo tikslais. Atsitiktinių radinių problema atliekant genetinius tyrimus (pagal Amerikos medicininės genetikos ir genomikos asociacijos gaires).

9. Gyvenimo pabaigos etiniai sprendimai: eutanazija, pagelbstimoji savižudybė, nuskausminamųjų preparatų perdozavimas, neefektyvaus gydymo netaikymas, gyvybę pratęsiančių priemonių netaikymas, paciento teisė atsisakyti gydymo ar gaivinimo. Mirtis tradicinėje ir šiuolaikinėje visuomenėje. Ordinarinės ir ekstraordinarinės gydymo priemonės. Numarinimo intencionalumas ir dvigubo efekto doktrina. Gyvybės palaikymo nuolatinės vegetacinės būsenos pacientams etinės kolizijos.

10. Svarbiausios žmogaus audinių ir organų transplantacijos etinės problemos. Išreikšto ir numanomo sutikimo modeliai. Donoro ir recipiento konfidencialumo apsauga. Skirtingos žmogaus mirties sampratos: tradicinė mirties samprata ir žmogaus smegenų mirtis, jų reikšmė transplantologijos raidai. Teisingo audinių ir organų skirstymo kriterijai. Neplakančios širdies donorystės etinės problemos.

11. Biomedicininis tyrimų etinės problemos. Klinikinės praktikos ir klinikinio tyrimo skirtis. Etinė biomedicininis tyrimų etikos principai.

12. Socialinis teisingumas ir sveikatos priežiūra. Nepakankamų sveikatos priežiūros resursų skirstymo svarba šiuolaikinėje visuomenėje. Skirstomojo teisingumo teorinės nuostatos (egalitarizmas, libertarizmas, utilitarizmas, komunitarizmas) ir jų taikymas skirtinguose sveikatos resursų skirstymo lygmenyse.

Rekomenduojama literatūra:

1. Wulff H. R., Pedersen A., Rosenberg R. Medicinos filosofija. Charibdė, Vilnius, 2001.
2. Ten Have H.A.M.J., Ter Meulen R.H.J., Van Leeuwen E., Medicinos etika. Vilnius: Charibdė, 2003.
3. Encyclopedia of Bioethics. 3rd edition. Ed. by Stephen G. Post. USA: Macmillan Reference, 2004.
4. Medicinos etikos vadovas. Pasaulio medikų asociacija, 2005. Interneto prieiga: http://www.wma.net/en/30publications/30ethicsmanual/pdf/ethics_manual_lithuanian.pdf.
5. Medicinos etikos vadovas. Pasaulio medikų asociacija, 2005. Interneto prieiga:

http://www.wma.net/en/30publications/30ethicsmanual/pdf/ethics_manual_lithuanian.pdf	
6.	From Birth to Death and Bench to Clinic: The Hastings Center Bioethics Briefing Book for Journalists, Policymakers, and Campaigns. ed. Mary Crowley. Garrison, NY: The Hastings Center, 2008. Interneto prieiga: http://www.thehastingscenter.org/Publications/BriefingBook .
7.	Europos mokslinių tyrimų etikos vadovėlis. Europos Komisija, 2010. Interneto prieiga: http://bioethics.uniongraduatecollege.edu/nih-grants/curriculum/pdf/European_Textbook_on_Ethics_in_Research-Lithuanian.pdf
8.	Laboratoriniai genetiniai tyrimai sveikatos būklei vertinti . Europos Taryba, 2012. Interneto prieiga: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168045800 .
9.	ACMG Recommendations for Reporting of Incidental Findings in Clinical Exome and Genome Sequencing. American College of Medical Genetics and Genomics, 2013. Interneto prieiga: http://www.acmg.net/docs/ACMG_Releases_Highly-Anticipated_Recommendations_on_Incidental_Findings_in_Clinical_Exome_and_Genome_Sequencing.pdf .
10.	Rekomendacijos dėl medicininio gydymo sprendimų priėmimo proceso gyvenimo pabaigos situacijose. Europos Taryba, 2015. Interneto prieiga: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168039e8da
11.	Strand R., Kaiser M. Report on Ethical Issues Raised by Emerging Sciences and Technologies. Council of Europe, 2015. Interneto prieiga: https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168030751d
12.	A. Čekanauskaitė, E. Gefenas. Etiniai bendravimo su onkologinėmis ligomis sergančiais aspektais. Krūties vėžys: moksliniai ir klinikiniai aspektai. Nacionalinis vėžio institutas, 2016. ISBN 978-9986-784-99-9.
13.	World Medical Association. Online Medical Ethics Course For Physicians. Interneto prieiga: http://www.wma.net/e/
14.	Machteld Huber et al. How should we define health? BMJ 2011;343:d4163. Interneto prieiga: http://www.bmj.com/content/343/bmj.d4163
15.	Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine. Interneto prieiga: http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/html/164.htm
16.	Explanatory report to the Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine. Interneto prieiga: http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/html/164.htm

Konsultuojantys dėstytojai:

1. Eugenijus Gefenas (prof. dr.):

1. Gefenas E., Dranseika V., Čekanauskaite A., Serepkaite J. Research on Human Biological Materials: What Consent is Needed, and When. In: Christian Lenk, Judit Sandor and Bert Gordijn (eds.) Biobanks and Tissue Research. The Public, the Patient and the Regulation. The International Library of Ethics, Law and Technology, 2011, 8(2): 95-110.

2. Gefenas E., Cekauskaite A., Tuzaitė E., Dranseika V., Characiejus D. Does the "new philosophy" in predictive, preventive and personalised medicine require new ethics? *The EPMA Journal*, 2011, vol. 2, no. 2., p. 141-147.
3. Gefenas E. Clinical Ethics Committees and Ethics Support Infrastructure: a European Perspective. *Asian Bioethics Review*. 2011, vol. 3, iss. 3, p.293-298.
4. Gefenas E. Informed Consent. In: Ruth Chadwick, editor. *Encyclopedia of Applied Ethics, Second Edition, volume 2*. San Diego: Academic Press, 2011, p. 721–730.
5. Schroeder, D., Gefenas, E. Realizing benefit sharing – the case of post-study obligations, *Bioethics*, 17 JAN 2011, ISSN 1467-8519 (online).
6. Dranseika V., Gefenas E., Čekauskaitė A., Hug K., Mezinska S., Peičius E., Silis V., Soosaar A., Strosberg M., Twenty years of human research ethics committees in the Baltic states, *Developing world bioethics*, 2011, vol. 11, no 1, p. 48–54, ISSN 1471-8731.
7. Virbalis R., Gefenas E. Gydytojų profesinės autonomijos etinės problemos: Lietuvos atvejis. *Visuomenės sveikata*. 2012, nr. 2, p. 16-24.
8. Čekauskaitė A., Gefenas E. Gydymo ir mokslinio tyrimo painiavos problema klinikiniuose tyrimuose. *Visuomenės sveikata*. 2012, nr. 1. p. 11-21.
9. Gefenas E., Dranseika V., Serepkaite J., Cekauskaite A., Caenazzo L., Gordijn B., Pegoraro R., Yuko E. Turning Residual Human Biological Materials into Research Collections: Playing with Consent. *Journal of Medical Ethics*, 2012, no.38, p. 351-355.
10. Strosberg M., Gefenas E., Loue S., Philpott S. Building Research Ethics Capacity in Post-Communist Countries: Experience of Two Fogarty Training Programs. *Journal of Empirical Research on Human Research Ethics*, 2013, Vol. 8, No. 5, pp. 28 – 39.
11. Schroeder D., Gefenas E. Revising the Declaration of Helsinki Protecting or Patronizing Vulnerable Research Participants? *BMJ: British Medical Journal London: BMJ Group*, 2013, ISSN 0959-8138.
12. Serepkaite J., Valuckiene Z., Gefenas E. 'Mirroring' the Ethics of Biobanking: What Analysis of Consent Documents Can Tell Us? *Science and Engineering Ethics*, 2013, p. 1471-5546.
13. Williams, J. R., Sprumont, D., Hirtle, M., Adebamowo, C., Braunschweiger, P., Bull, S., Burri, C., Czarkowski, M., Te Fan, C., Franck, C., Gefenas, E., Geissbuhler, A., Klingmann, I., Kouyaté, B., Kraehenbuhl, J., Kruger, M., Moodley, K., Ntoumi, F., Nyirenda, T., Pym, A., Silverman, H., Tenorio, S. Consensus standards for introductory e-learning courses in human participants research ethics. *Journal of Medical Ethics*. London: BMJ Group, 2013, p. 1 – 4, ISSN 0306-6800
14. Strosberg M., Gefenas E., Famenka A. Research Ethics Review: Identifying Public Policy and Program Gaps. *Journal of Empirical Research on Human Research Ethics*, 2014, Vol. 9, No 2. pp. 3-11.
15. Gefenas E., Research: Human subjects. In H. Ten Have (ed.), *Encyclopedia of Global Bioethics*, 2015, ISBN: 978-3-319-05544-2 (Online), pp 1-9.
16. Dranseika V., Gefenas E., Waligora M. Broadening the "Infrastructure Effect": Lessons from the Early Development of Research Ethics in Eastern Europe. *The American Journal of Bioethics*, 2016, Vol. 16, No. 6, pp. 26-28
16. Philpott-Jones S., Gefenas E., Cox Macpherson Ch., Strosberg M.A., Hall

	R.T. Fogarty and Charge of Moral Imperialism: A Response to Hellmann et al. Archives of Medical Research 47 (2016), pp. 65-66.
2.	<p><u>Asta Čekanauskaitė (dr.):</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Čekanauskaitė A., Gefenas E. Gydyto ir mokslinio tyrimo painiavos problema klinikiniuose tyrimuose. Visuomenės sveikata. 2012, Nr. 1. p. 11-21. 2. Gefenas E., Cekanauskaite A., Tuzaitė E., Dranseika V., Characiejus D. Does the "new philosophy" in predictive, preventive and personalised medicine require new ethics? The EPMA Journal, 2011, vol. 2, No. 2.p. 141-147. 3. Gefenas E., Dranseika V., Cekanauskaite A., Serepkaite J. Research on Human Biological Materials: What Consent is Needed and When. In: Christian Lenk, Judit Sandor and Bert Gordijn (eds.) Biobanks and Tissue Research. Springer, Series: The international library of ethics, law and technology, 2011, p. 95-110. 4. Gefenas E., Dranseika V., Serepkaite J., Cekanauskaite A., Caenazzo L., Gordijn B., Pegoraro R., Yuko E. Turning Residual Human Biological Materials into Research Collections: Playing with Consent. Journal of Medical Ethics, published online first 9 March, 2012. 5. Čekanauskaitė A., Gefenas E. Etiniai bendravimo su onkologinėmis ląstelėmis sergančiais aspektais / Krūties vėžys: moksliniai ir klinikiniai aspektai. Mokslinė mokomoji monografija. Nacionalinis vėžio institutas, 2016. pp. 472-501.
3.	<p><u>Laimutė Jakavonytė (doc. dr.):</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. L. Jakavonytė. Dalykinės etikos dėstymo strategijos. Problemos. 2006, (69), p. 176-183, ISSN 1392-1126.L. Jakavonytė. 2. Shift in a monologue-dialogue tradition as a warrant for a successful development of a culture of tolerance. Chapter VII. In.: Globalization and culture. Vol. 38: contemporary social cognition. Washington: Council for research in values and philosophy, 2008. (Lithuanian Philosophical Studies, 7). ISBN 978-1-56518-251--6. 3. L. Jakavonytė. Filozofski temelji načela individualne autonomije u biomedicinskoj etici: Kant versus Mill / Philosophical foundations of the principle of individual autonomy in biomedical ethics: Kant versus Mill, In: 7 Lošinjski dani bioetike. Zagreb: GRAFOMARK, 2008, p. 74-75. ISBN 978-953-164-121-8.

Vilniaus universiteto Medicinos, Odontologijos ir Visuomenės sveikatos krypties mokslo doktorantūros komitetų ir Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Mokslo komiteto teikimu patvirtinta Medicinos fakulteto Taryboje 2016-10-18 d. protokolo Nr. (1.1.)-150000-TP-7(618).

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Dekanas Prof. (HP) dr. Algirdas Utkus